

Ommetje Hartenstein
IVN Zuidwest Veluwezoom
Traject: Park Hartenstein, Oosterbeek
Start/eindpunt: Airborne Museum/VVV,
Utrechtseweg 232, Oosterbeek
Lengte: ruim 30 minuten

Routebeschrijving

LA: linksaf, RA: rechtsaf, RD: rechtdoor

Op de plaats van Huize Hartenstein stond in de 18de eeuw logement/herberg "Het Rode Hert". Via diverse eigenaren kwam het landgoed Hartenstein in 1881 in handen kwam van de familie Verburgt. Deze liet de al bestaande villa moderniseren en heeft de aanzet gegeven voor het huidige aanzien van het park. In 1942 werd het landgoed verkocht aan de gemeente Renkum. Huize Hartenstein werd een hotel, en deed tijdens de Slag om Arnhem in september 1944 dienst als hoofdkwartier van generaal Urquhart, commandant van de 1st British Airborne Division. Na de oorlog werd het gerestaureerd en sinds 1966 staat het (met een groot deel het park) op de rijksmonumentenlijst. In 1978 opende het Airborne Museum hier zijn deuren, en in augustus 2009 werd het geheel vernieuwd heropend.

In het park staan vele prachtige, vaak bijzondere bomen, maar ook de bloeiende planten en heesters, zoals de rododendrons, zijn een lust voor het oog.

- 1. Vanuit de ingang van het museum gaat u RA, tussen tank en kanon door.**
- 2. Na de tank eerste pad LA en op de splitsing weer LA. U loopt nu langs de hertenkamp.**

Deze hertenkamp werd aangelegd door één van de vroegere eigenaren van het landgoed. De damherten komen in Nederland ook in het wild voor. De vrouwtjes (hindes) met de jonge dieren, en de volwassen mannetjes, leven dan in gescheiden groepen (roedels).

Hier leeft één volwassen bok samen met de roedel hindes. Alleen de mannetjes dragen een gewei, wat ieder voorjaar afgeworpen en opnieuw gevormd wordt, en elk jaar wat groter wordt. Het is een zgn. schoffelgewei, waarbij de uiteinden met elkaar vergroeid zijn.

De dikke bomen langs het hek zijn beuken, waarvan er in dit deel van het park nog veel meer staan. U herkent ze aan de vrij gladde, grijsbruine schors, en natuurlijk aan de beukennotjes eronder. Deze worden dankbaar gegeten door verschillende van de vele vogelsoorten die in het park voorkomen, bv. koolmees, vink, boomklever, grote bonte specht.

- 3. Op de splitsing rechts aanhouden.**

De enorme boom links op de splitsing is een (zomer) eik. Hij is met ± 170 jaar één van de oudste bomen van dit park, en kan nog veel ouder worden.

- 4. Na de eik rechts aanhouden (fietspad!)**
- 5. Op de splitsing LA (rijweg, links lopen!).**

Het boerderijtje aan de overkant stamt uit 1887 en staat op de gemeentelijke monumentenlijst. Kijkt u eens hoe twee beukjes uit de heg zó geleid zijn dat ze een poortje vormen.

- 6. Eerste pad LA, het park weer in.**

Aan de voet van een boom rechts staat een naambordje. Een dergelijk bordje treft u bij veel (bijzondere) bomen in dit park aan, let u er maar eens op. U ziet behalve de Nederlandse naam (cypres) ook de wetenschappelijke (Latijnse) naam van de boom. Het eerste deel (*Chamaecyparis*) geeft aan tot welk geslacht hij behoort, het tweede deel (*Pisifera*) geeft de soort aan (resp. onze achter- en voornaam). De toevoeging "Squarrosa" geeft de variëteit aan.

Het IVN logo is een gestileerde waterlelie. Iets verder staat links een tulpeboom. Deze boom bloeit in juni/juli met prachtige geelgroene, tulpvormige bloemen. De bladeren hebben een opvallende vorm, alsof de punt er van afgeknipt is. De Nederlandse naam wordt ook vaak ten onrechte gebruikt voor de Magnolia, die wel tot dezelfde familie behoort, maar tot een ander geslacht.

- 7. Loop het grasveld op. Hier staat een aantal opmerkelijke bomen, met naambordjes.**

Tussen de twee dikste bomen, staat een atlasceder, met zijn blauwgroene naalden. Deze boom bloeit in de herfst. Als de rechtopstaande kegels na 2 jaar rijp zijn, laten ze hun zaden en schubben vallen, terwijl de spil van de kegel nog lang op de tak blijft staan.

Mammoetboom: (twee exemplaren, geplant in 1868) Deze boomsoort kan werkelijk enorm groot en oud worden, met als kampioen de "General Sherman Tree" in Californië. (83 m. hoog, omtrek op borsthoogte 26 m., leeftijd ± 2000 jaar). De schors is heel dik en zacht en vlamdovend, waardoor de boom bosbranden kan overleven. Vogels gebruiken de vezels als nestmateriaal. De in verhouding vrij kleine kegels vindt u wellicht onder de boom.

Nootkacypres: dit exemplaar heeft niet de normale piramide vorm, omdat de hoofdstam gekapt moest worden. Het hout bevat een zeer aromatische stof, nootkaton, die wordt gebruikt in de parfumindustrie en als smaakstof o.m. in frisdranken. Omdat hij erg duur is, wordt hij meestal synthetisch bereid uit de

olie in de schil van citrusvruchten (vnl. grapefruit). De kegeltjes zijn rond en maar 1cm groot.

8. U gaat nu terug naar het pad.

Links staat een breed uitgegroeide, meerstammige taxus, een boomsoort die ook vaak als heg voorkomt. Hij wordt venijnboom genoemd, omdat hout, naalden en zaden giftig zijn voor mens en dier. Hij kan erg oud worden, wel 1000 jaar, en het hout wordt o.a. gebruikt voor muziekinstrumenten. De vruchtjes, die alleen aan de vrouwelijke bomen zitten, lijken wel op gevulde olijven, maar dan rood van buiten, met een groene vulling. Alleen dat rode zaadrokje is niet giftig, en wordt door vogels (vooral lijsterachtige) graag gegeten, waarna het giftige zaadje onverteerd wordt uitgepoept. Een boomsoort waarbij de mannelijke en vrouwelijke bloemen aan aparte bomen voorkomen, noemen we tweehuizig. Dit is een mannelijk exemplaar. De taxus mist de typische naaldbomengeur, omdat hij geen hars bevat.

9. Na de bank RA. (asfaltpad is fietspad!)

Het afdak van de muziekluifel, aan uw linkerhand, heeft de vorm van een beukenblad. De Luifel werd in 2004 gebouwd, en is een ontwerp van de Oosterbeekse architect Wim Visser († 2009), die ook de nieuwe entree van het museum heeft ontworpen.

Direct na het grasveld staat een vaantjesboom. In het Duits, Frans en Engels wordt hij 'zakdoekenboom' genoemd. Als hij in mei bloeit, lijkt het wel of er allemaal witte lapjes in hangen. Dit zijn de grote schutbladen van de bloemen. Tussen twee schutbladen zitten mannelijke bloempjes en een enkel vrouwelijk bloempje. Als die samen aan één boom voorkomen, noemen we de boomsoort éénhuizig. De nootvormige vruchten rijpen van groen tot roodbruin en zijn aan de kale boom goed te zien.

10. Vóór het kanon LA.

Recht vooruit staat een boom, die naar zijn typisch gevormde takken slangeden genoemd wordt. Andere namen zijn apeboom, -treiter, -puzzel of -verdriet. Apen zijn dol op de zaden die in de grote, ronde vrouwelijke kegels zitten, en die ook voor mensen goed eetbaar zijn. In Chili, waar de boom van nature thuishoort, worden de zaden op grote schaal geogst. De brede, overlappende naalden met scherpe punten aan de takken, en de grote stekels op de stam maken het de dieren moeilijk om de zaden te bereiken.

Van dit gedeelte van het park is het aanzien bij de verbouwing van het museum aanzienlijk veranderd, niet tot ieders genoegen.

U ziet het museum liggen en zou vanaf hier kunnen teruglopen naar het startpunt.

11. Voor nog een aantal bijzondere bomen loopt u vanaf de slangeden even iets terug, en links het grasveld op. U volgt de border naar links.

Tegen het gebouw links staat een grote, hoge boom. Hij heet trompetboom, naar de vorm van zijn bloemen. Er staat geen naambordje bij, zijn officiële naam is 'Catalpa bignonioides'. Hij bloeit pas in juli, met prachtige bloempluimen. De bloemen zijn roomwit, met in het hart een gele en bordeauxrode tekening, het 'honingmerk', wat insecten de weg wijst naar de nectar. De grote, hartvormige, lichtgroene bladeren worden in de herfst zwart. U ziet vast wel de zeer lange, boonvormige vruchten hangen.

Een aantal bomen op het grasveld is voorzien van een naambordje. We noemen hier nog: Doodsbeenderenboom. Als de zeer grote, dubbelgeveerde bladeren zijn afgevallen, geven de knokige, vaalbleke takken de boom iets skeletachtigs. De bladsteel (u vindt ze wel op de grond) heeft ook een enigszins knokig uiteinde. De Duitse naam is "Geweihbaum", naar de vorm van de kale takken. De Engelse naam is "Kentucky Coffee Tree": de Engelse pioniers in de V.S. brouwen van de geroosterde, gemalen zaden uit de peulen een soort koffie. De boom komt pas laat in blad, en in de herfst kleuren de bladeren prachtig geel.

De judasboom staat tegen het gebouw aan, in een beschut hoekje. De lila/roze bloemen zitten in kleine groepjes rechtstreeks op de bast van takken en zelfs van de stam, nog vóór het blad eind mei verschijnt (naaktbloei). Ook deze boom vormt na de bloei peulen, verkleurend van bleekpaars naar donkerbruin. Dat Judas zich aan deze boom zou hebben opgehangen, lijkt als naamsverklaring minder waarschijnlijk dan het feit dat kruisvaarders deze boom rond 1200 uit Israël schijnen te hebben meegebracht naar Frankrijk, en hij 'boom van Judea' werd genoemd.

Sneeuwkllokjesboom. U begrijpt wel dat de bloempjes van deze boom enigszins aan sneeuwkllokjes doen denken, maar de bloei valt pas in mei. Ook deze boom is een zgn. naaktbloei. De herfstkleur van de boom is felgeel, en de vruchtjes verkleuren met de bladeren mee tot ze bruin zijn.

12. U gaat terug naar het pad en wandelt weer naar het startpunt.